

Tariq Ali

Autor: Tariq Ali

V týdnu po masakru zaplavila Francii vlna morální hysterie – „Je suis Charlie“ se stalo bezmála povinností. Poselství dua Hollande/Valls znělo jasně: buď stojíte za časopisem, nebo za teroristy. Přesto se však stejně jako v roce 2001 řada lidí neřadila ani do jedné z kategorií. Patří k nim i 80letý Henri Roussel, zakladatel *Hara-Kiri*, titulu, pod níž vycházel *Charlie Hebdo*, než byl donucen své jméno změnit – francouzská vláda jej zakázala za urážky mrtvoly Charlese de Gaulla. Ve pozoruhodné eseji vydané v *Nouvel Observateur* poukázal Roussel na dvě významné skutečnosti. První se týkala francouzské zahraniční politiky:

„Moc se mi nelíbí, když hlava státu mluví o mrtvých jako o hrdinech. Zpravidla k tomu dochází, když pošlou občany do války a ti se nevrátí, což je ostatně i případ obětí útoku na *Charlie Hebdo*. Ten byl součástí války vyhlášené Francii, ale lze na něj nahlížet i prizmatem válek, do nichž se Francie zapojila sama: konfliktů, kde naše účast nebyla nutná, kde se každý den – několikrát denně – odehrávají horší zvěrstva než v *Charlie Hebdo*, kde naše bomby vrší mrtvé v naději, že to spasí potentáty, kteří se necítí v bezpečí a kteří nejsou o nic lepší než ti, kdo je ohrožují... Kdyby jej Obama nezadržel, šel by Hollande po Asadovi v Sýrii stejně jako Sarkozy po Kaddáfím v Libyi... s nám známými výsledky.“

Druhá byla osobní. Roussel dobře znal všechny oběti, proto se v něm mísí vztek a lítost. Kritizoval Charba za jeho nezodpovědnost:

„On byl šéf. Proč do toho musel tahat všechny ostatní? Při prvním útoku na *Charlie Hebdo* v listopadu 2011 se kanceláře staly terčem žhářů po vydání čísla nazvaného ‚Charia Hebdo‘. Zopakuju, co jsem řekl ... v *Obs*: ‚Myslím, že jsme hloupí pitomci, kteří se pustili do zbytečného rizika. To je vše. Myslíme si, že jsme nezranitelní. Léta, dokonce desetiletí provokujeme a pak se nám jednoho dne provokace vrátí. Nemuseli jsme to dělat.“

Nemusel to dělat, ale Charb to udělal znovu. O rok později, v září 2012, po provokaci, která uvrhla francouzské vyslance v muslimských zemích do stavu obležení... jsem se Charba na stránkách *Obs* zeptal: ‚Nakreslit – s popiskem ‚Mohamed: Zrodila se hvězda‘ – nahého modlíciho se Mohameda, ze zadní perspektivy, s visícíma koulema a ukapávajícím ptákem, v černobílém, ale se žlutou hvězdou na jeho zadku – ať se na to člověk dívá jakkoliv, jak to může být vtipné?‘

Bylo mi z toho zle. Charb řekl novináři z *Le Monde*: ‚Nemám ženu ani děti a radši umřu ve stoje než na kolenou.‘ Cavanna, který se smrti bál, napsal v Charbově věku: ‚Radši rudý než mrtvý‘ (François Cavanna, který zemřel loni, s Rousselem pracoval v *Hara-Kiri* a *Charlie Hebdo*). Rudí už nejsou rudí, ale mrtví jsou pořád mrtví. Všichni viděli Charbovu poslední karikaturu: ‚Pořád žádné útoky ve Francii?‘ A kreslený džihádista, vyzbrojený podobně jako ti, kteří zabili Charba, Tignouse, Cabua, Honorého a další odpovídá: ‚Počkat! Máme čas do přivítání nového roku na konci ledna...‘ Viděli jste Wolinského poslední výtvar? Končí: ‚Sním o návratu na Kubu – popíjet rum, kouřit doutník a tancovat s krásnýma kubánskýma holkama.‘

Charb dával přednost smrti a Wolin životu. Můžeš za to ty, Charbe. Mír tvé duši.“

Rousselův hlas zazněl osamoceně a po mnoha stížnostech včetně té od vydavatele *Charlie Hebdo* odpověděl editor *Nouvel Observateur*, že po vážné debatě dospěli k závěru, že svobodu slova lze nejlépe zachovat jejím uplatněním i na ty, kdo nesouhlasí s většinovým míněním. Jinde se stali tři vydavatelé, kteří na svých webech odmítli vyvěsit „Je suis Charlie“, terčem nevybíravých otázek a šikany. Připomínalo to atmosféru v USA po 11. září (vzpomínáte na Mary Beardovou? /Tariq Ali má na mysli příspěvek **M. Beardové** v článku **11 September [London Review of Books č. 19/2001]**, ve kterém se vyjádřila, že mnoho lidí si pomyslí, poté co „šok opadne“, že si o to „Spojené státy koledovaly“ a že „světoví tyrani, i když mají srdce na správném místě, stejně nakonec za své chování zaplatí.“ – pozn. DP/).

A co soudit o obřím nedělním shromáždění, svolaném na náměstí Republiky prezidentem? Naaranžované focení čela průvodu se rychle zvrtilo v katastrofu, když se Netanjahu, triumfálně mávajícím na přihlížející, nevybíravě prodral do první řady. Hodnostáři, ke kterým se tak ochotně chtěl přidat, nevzbuzovali zrovna velký respekt: loutkový prezident Mali; Angela Merkelová, matka Evropy (s rukama složenýma do gesta, nápadně připomínající tajná zednářská znamení); Donald Tusk, polský předseda Evropské rady. A na poslední chvíli povoláný – aby vyvážil přítomnost izraelského vůdce – předák OOP Mahmúd Abbás, držící se za ruce s jordánským králem (oba pokorní prosebníci Izraele). Sarkozy se ze čtvrté řady urychleně začal sunout kupředu, ale než se tam dostal, kamery byly složeny a celebrity je brzy následovaly. Kolik lidí přišlo? Podle oficiálních údajů milion. Eric Hazam, uštěpačný pařížský historik, použil jiného kritéria:

„Byla to stejně velká demonstrace jako ta z 28. dubna 1944, kdy maršál Pétain navštívil pohřeb obětí spojeneckého bombardování **Hôtel de Ville**. S výjimkou válečného běsnění (pokřik ‚Na Berlín!‘ z léta 1914) se okamžiky všenárodní jednoty spojují s pohřby velkým osobností – Victor Hugo, Pierre Overney, Jean-Paul Sartre nebo Edith Piaf. Nedělní demonstrace náleží do stejné kategorie, dav je poháněn sentimentalitou a uspokojen setkáním, které má vyjadřovat nejasnou touhu po jednotě a usmíření. Jako by početnost zástupů měla vykompenzovat absenci společenství s cílem obecného blaha.“

Pomalou se začíná ozývat i kritičtější Francie. Průzkum dva dny po velké manifestaci ukázal rozdělený národ: 57% bylo „Je suis Charlie“, ale 42% se stavělo proti útokům na cítění menšin. Některé z nich mohla ovlivnit masivní mediální pozornost věnovaná v televizi i tisku celý týden předcházející útokům na časopis Michelu Houellebecqovi a jeho novému románu *Soumission*. Ti s lepší pamětí si vybaví jeho výroky z roku 2001, které daly základ titulu jeho nejnovějšího počínu: „Čistý Korán je nechutné. Od svého zrodu se islám vyznačoval touhou ovládnout a podřídit si celý svět. Samotná esence podřízení.“ Nahradte Korán Starým zákonem a islám judaismem v dnešní Francii by vás zavřeli jako mnohé jiné, včetně 16letého školáka, který parodoval *Charlie Hebdo*. Satirický časopis podle všeho nesmí být terčem satiry. Dvojí standardy panující ve Francii vyšly jasně najevo znovu, když Židovská obranná liga, založená po americkém vzoru, dostala svolení zorganizovat demonstraci pod heslem „Imigrace: referendum“, které ji jasně řadí k extrémní pravici ve Francii i Evropě obecně.

Ohlasy z muslimského světa se různily. Zatímco prezident Nigeru Mahamadou Issoufou pochodoval ulicemi Paříže, v jeho zemi shořelo 45 kostelů i domy pastorů. Vůdce Boko Haram Abú Bakr Šekau se v Nigeru narodil a udržuje si tam vliv, i když jen prostřednictvím videa. V Pákistánu a Turecku proběhly veřejné pohřby zabitých teroristů (přestože islám pohřby bez těla výslovně zakazuje). V Turecku se střetly dvě verze a interpretace událostí. Prezident a jeho premiér se po návrat z Paříže pustili na tenký led konspirační satiry (implikovaným) tvrzením, že útoky provedli sami Francouzi, s možnou asistencí Mossadu. Starosta Istanbulu je podpořil. Jedná se oblíbené islamisty NATO, a tak se můžeme jen dohadovat, jestli jejich vodítko nebude promptně zkráceno. Turečtí kemalisté se bezvýhradně postavili za *Charlie Hebdo*. Jejich noviny *Cumhuriyet* otiskly čtyři stránky z nového čísla *Charlie Hebdo* jako přílohu, nikoliv však titulku nebo kresby proroka Mohameda. Dva sloupkaři však titulku přidali ke svým článkům, čímž rozzuřili vládu a její příznivce. Dodávky rozzářející noviny byly zadrženy a Erdogan krize využil jako záminky pro zásah proti místním disidentům, kteří jej napadali na různých webech.

Jinde byla zvládnutá zlomová linie mezi ší'ity a sunnity, když vůdce Hizballáhu Hasan Nasralláh využil svého televizního projevu při příležitosti Prorokových narozenin k odsouzení extrémistů v rámci islámu (takfiris), kteří popravují a masakrují své zajatce, když jejich činy označil za mnohem nebezpečnější pro islám než pro kohokoliv jiného. Když ájatolláh Chomejní fatwou odsoudil Salmana Rushdieho, podobnými výčitkami netrpěl, a ze své pozice nijak neslevil ani v roce 2006. „Pokud by věřící vykonal příkaz ájatolláha Chomejního a zabil odpadlíka Rushdieho, dánský šéfredaktor by si nikdy nedovolil otisknout ony karikatury.“ Naivní představa, ale časy se mění a válka se sunnitským extremismem dosáhla vrcholku.

Otázka obrazů a zobrazování probíhá mezi muslimy od nepaměti. Samotný Korán obsahuje varování před uctíváním model a rytin, jde však o přímou výpůjčku z abrahamské tradice a Starého zákona. Jde o omezení forem uctívání – konec konců na raných muslimských mincích byl namísto byzantských a perských vladařů vyražen portrét Mohameda. Nespočet obrazů pozdně středověkých muslimských umělců s velkou láskou a péčí zobrazuje Proroka. Ší'itská tradice údajný zákaz odjakživa ignorovala a portréty ší'itských imámů nikdy zakázány nebyly. Různé školy sunnitské jurisprudence se na jednoznačné odpovědi neshodují. Na významu však celá otázka nabyla teprve tehdy, když saúdské peníze (s naprostou podporou

Washingtonu) ke konci Studené války postrčily wahhábistické kleriky na globální jeviště za účelem boje proti komunismu. Doslovná wahhábistická dezinterpretace Koránu vedla saúdskou vládu ke **zničení hrobů** Proroka, jeho druhů i žen v Mekce. Mimo architektů a historiků, kteří to odsoudili jako vandalismus, však nezazněly žádné výrazné protesty. Lze si jen domýšlet reakci islámského světa, kdyby hroby záměrně či omylem zničila západní mocnost.

Nyní už víme, že útok na *Charlie Hebdo* vzešel z vnitřního wahhábistického soupeření. Ajmán Zaváhrí si připsal odpovědnost jako hlava al-Káidy, jednající prostřednictvím jemenské buňky. Není důvod o jeho tvrzení pochybovat. Jeho organizaci přerostl a částečně nahradil Islámský stát a teroristický útok s globálním dopadem tak měl al-Káidu znova dostat do sedla a pozice přední teroristické skupiny. Jako v dalších aktech sebevražedného terorismu byl i tento čin dobře naplánován a úspěšný dle předpokladů, a jeho strůjci byli náležitě obětováni. Stoupenci al-Káidy se nyní mohou chlubit, že zatímco jejich rivalové zabíjí ostatní muslimy a těží ze západní štědrosti, jedině oni útočí na Západ a působí mu škodu. Skutečnost, že podobné akce škodí zájmům evropských a amerických muslimů a prospívají jedině Západu, jim uniká.

David Cameron a ostatní západní vůdci se jako obvykle drží své linie, že problémem je jedině radikalizovaný islám a proto tedy leží tíha odpovědnosti na samotném náboženství. (Proč nebyl katolicismus nikdy volán k zodpovědnosti za činy IRA?). Skutečný problém ale není žádným tajemstvím: západní bezpečnostní služby pravidelně vůdcům svých zemí sdělují, že radikalizace zlomku mladých muslimů (více jich pracuje pro britské a francouzské bezpečnostní služby, než pro al-Káidu a ISIS) je výsledkem americké zahraniční politiky posledních cca 15 let. Někteří z těchto muslimů se totiž svých novým dovednostem a prioritám rádi naučili během bojů v Bosně a nověji v Sýrii.

Úvaha Tariqa Aliho 'It didn't need to be done': The Muslim Response vyšla v magazínu London Review of Books č. 3/2015.